החוג לאמנות התיאטרון
הפקולטה לאמנויות ע"ש יולנדה ודוד כץ
אוניברסיטת תל אביב

GOETHE INSTITUT

תיאטרון האוניברסיטה

הפקת מסלול מצטיינים במשחק
בשיתוף
התכנית למצטיינים בעיצוב במה, קולנוע וטלוויזיה

בתמיכת קרן הפקות ע"ש הדס דרור ז"ל

השריפה האחרונה

מאת **דאה לוהר** תרגום **אורי שני** בימוי **יונתן בק**

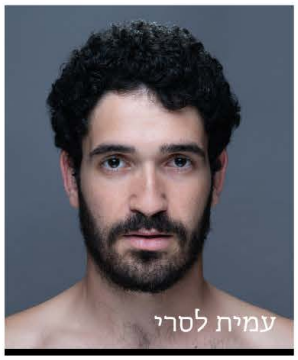
שחקני.ות "השריפה האחרונה" מחזור תשפ"ז

קאי אגין-פטרס

הילי ברוך שטרן

נעמה גפן

רע דשא

עמית לסרי

מיה לפיד

נעה מילוא

אלכסנדר סילצ'נקו

בת שבע רוזנבאום

טל שחר

תיאטרון האוניברסיטה

הפקת מסלול המצטיינים במשחק

בתמיכת קרן הפקות ע"ש הדס דרור ז"ל

השריפה האחרונה

מחזה: **דאה לוהר**

תרגום: **אורי שני**

בימוי: **יונתן בק**

בעיצוב תלמידי ובוגרת התכנית למצטיינים בעיצוב במה, קולנוע וטלוויזיה:

תפאורה: **הילה דוד**

תלבושות: **גיא הופמן**

תאורה: **אור אטקס**

עיצוב תנועה: **טולה דמארי** | מוזיקה: **קובי שמואלי**

הדרכת טקסט: **ענת זמש-ריגל** | מתאמת אינטימיות: **ערגה יערי**

בהשתתפות תלמידי מסלול המצטיינים במשחק שנה ג':

קאי אגין-פטרס – לודוויג

הילי ברוך שטרן / נעמה גפן – זוזנה

רע דשא – פטר

עמית לסרי – הזר

מיה לפיד / נעה מילוא – קרולינה

אלכסנדר סילצ'נקו – אולף

בת שבע רוזנבאום – רוזמרי

טל שחר – עדנה

תרגום המחזה בתמיכת מכון גתה

Play Copyright © Verlag der Autoren, Feankfurt an Main, Germany All rights reserved

צוות הפקה

מפיקה: **לין וולרוז**
עוזרת במאי וניהול הצגה: **אסנת מאיירס**
עוזר במאי שני וניהול הצגה: **עדו הלפרן**

ניהול ייצור תפאורה: **נועה ברור**
ניהול ייצור תלבושות: **תמר גלזר**
ניהול תאורה: **שחר קורצברג ותמר גלזר**
ייצור תלבושות: מיה וייס
צוות הפקה: **יונתן קובנסקי**
צוות טכני וסדרנות: **מיכל גרשוני ונדב הינג**

עריכת תכנייה: **עדו הלפרן**
עיצוב כרזה: **מתן אמסלם**
צילומי סטילס: **תמי שחם**

ציור תפאורה: **לירון רוטמן**
ייעוץ סאונד: **גיא הלוי**
הקמת תאורה: **אלכס נוחם**

"הָעוֹלָם מָלֵא זִכְרָה וְשִׂכְחָה

כְּמוֹ יָם וְיָבָשָׁה, לִפְעָמִים הַזִּיכָּרוֹן

הוּא הַיַּבָּשָׁה הַמּוֹצֶקֶת וְהַקַּיֶּמֶת

וְלִפְעָמִים הַזִּיכָּרוֹן הוּא הַיָּם שֶׁמְּכַסֶּה הַכּוֹל

כְּמוֹ בַּמַּבּוּל, וְהַשִּׂכְחָה הִיא יַבָּשָׁה מַצִּילָה כְּמוֹ אֹרָרָט"

שיר מספר 7 מתוך ***בְּחַיַּי, בְּחַיַּי*** מאת יהודה עמיחי (1998)

על דאה לוהר ועל המחזה

עדו הלפרן (עוזר במאי)

"אחד המניעים הגדולים שלי לכתוב הוא הדחף ליצור זיכרון, למנוע מדברים להישכח, לזכור כדי ליצור עתיד..."

דאה לוהר[1]

דאה לוהר (Dea Loher) נחשבת לאחת המחזאיות הגרמניות המוערכות ביותר בזמננו. במרכז יצירתה נמצאים בני אדם מוקעים, מנודים ומוזנחים שנדחקו אל שולי החברה. דרך הדמויות הללו, מעלה לוהר שאלות פוליטיות, היסטוריות, פמיניסטיות וחברתיות. במחזותיה היא שבה וחוקרת את משמעות המושג "קהילה", מבררת מה יוצר קשרים בין הפרטים בקהילה ושואלת כיצד הקשרים הללו מתנתקים ומתחברים.[2] כתיבתה מאופיינת ברב-גוניות וביצירה של דפוסים מיוחדים בשפה – היא מרבה למזג את הפואטי עם שפת היום-יום, ולשלב דיאלוגים מקוטעים עם פזמונים, עם פלאשבקים ואף עם כתיבה פרוזאית. היא עושה זאת דרך ציטוטים מתוך ההיסטוריה והספרות, אך לרוב, היא שואבת את השראותיה מתוך האקטואליה.[3]

זוהי חלק ממגמה רחבה בתיאטרון הגרמני העכשווי, המכונה "**הדרמה החברתית החדשה**". זרם זה מתאפיין באוריינטציה לנושאים יום-יומיים ריאליסטיים ובנטייה למסרים חברתיים חריפים. הדרמה החברתית החדשה מתמקדת בדמויות משולי החברה הסובלות מההתפתחויות החברתיות-כלכליות של המאה ה-21. זרם זה שונה ממסורות של הריאליזם הקלאסי השואפות ליצור אשליה של מציאות ובניית הזדהות עם הדמויות, ובמקום זאת מבוסס על אלמנטים של תיאטרון פוסט-דרמטי. כך, נוצר "**ריאליזם אנטי-מימטי**", הזונח את חיקוי המציאות לטובת שפה אמנותית חדשה המבטאת אג'נדה פוליטית-ביקורתית. שפה זו מאלצת את אנשי התיאטרון, כמו גם את הקהל, להרהר בתפיסת המציאות החברתית שלהם, אך גם באופן שבו מספרים סיפור או משתמשים בשפה.[4]

את כל אלו מיישמת דאה לוהר במחזה ***השריפה האחרונה*** (***Das letzte Feuer***, 2008), המבוסס על כתבה שהיא קראה בעיתון על אודות מוות בשוגג של ילד בן 8.[5] לוהר משחזרת את התפרקות המשפחה שלו ועוקבת אחר שמונה אנשים הקשורים למותו של הילד, ובראשם, זר שנקלע למקום והיה העד היחיד לתאונה. הזר שוכר חדר להסתגר בו בקרבת התאונה ונוכחותו מפרה את האיזון בשכונה. מכאן, מנסות הדמויות למצוא את עצמן, לחפש גאולה ולשנות את חייהן. זוהי קהילה שמתהווה בעל-כורחה סביב טראומה, מנסה לחיות חיים משותפים, אולם התפרקותה היא בלתי-נמנעת. לוהר מייצרת נרטיב קולקטיבי שנחשף לאיטו דרך דמויות מעוררות הזדהות המשמשות עבורנו מראה לשאלות מהותיות וקשות על החברה, על הקהילה ועל המציאות הפוליטית בה אנו חיים.

---

1 David Tushingham, "Introduction," ***Three Plays by Dea Loher***, translated by David Tushingham, (London: Oberon Books, 2014), 3-4.

2 www.asymptotejournal.com/drama/dea-loher-the-last-fire

3 Daniel Brunet, "The Edges of Society: The Plays of Dea Loher," ***TheatreForum*** 42 (2012): 58.

4 Georg Feitscher, "Antimimetischer Realismus," ***Germanica*** 54: 1 (2014): 39-52. (In German)

5 https://kaiteoreilly.wordpress.com/2013/08/02/a-meeting-with-dea-loher-and-femi-osofisan/

תיאטרון המדוכאים האפי של דאה לוהר

יונתן בק ועדו הלפרן

ברטולט ברכט מוכר כאחד המחזאים המשפיעים ביותר במאה ה-20. ברכט נודע רבות בזכות **התיאטרון האפי** שהגה. זהו תיאטרון סיפורי-לירי המבקש לשמש בסיס לדיון פוליטי שיגרום לצופים לקום לאחר הצפייה בהצגה ולעשות מעשה במטרה לשנות את המציאות. לשם כך, ברכט האמין כי יש ליצור ניכור (ריחוק רגשי) בין הצופה לבין המתרחש על הבמה באמצעות אזכור חוזר כי המחזה לא מייצג את המציאות והוא אינו המציאות אף על פי שהוא כן משקף את היותה בת-שינוי. בחלק מכתביו, ברכט טען כי מחזה אינו צריך לעורר בצופים תגובה רגשית אלא דווקא לעורר מחשבה ביקורתית והרהור רציונלי. הוא חשב כי כך ניתן להביא את הקהל למודעות חברתית-פוליטית שתוליד בקרבו את הרצון בשינוי.[1]

במובנים רבים, דאה לוהר מזוהה כממשיכת דרכו של ברכט. אכן, ביצירתה שבים מאפיינים רבים של התיאטרון הברכטיאני: תמות פוליטיות, מיקום זר לצופה, עלילה לא לינארית, פזמונים, שימוש בדמות מספר וכדומה.[2] בדומה לברכט, גם דמויותיה של לוהר מדברות על עצמן בגוף שלישי, משוחחות עם הקהל מחוץ לסיטואציה הדרמטית ושוברות לא אחת את אשליית המציאות. עם זאת, לוהר לא חוששת ליצור דמויות מעוררות אמפתיה ולא נרתעת מגילוי רחמים או חמלה אצל הקהל.

לוהר הולכת על החבל הדק בין הניכור של התיאטרון האפי לבין תחושות האמפתיה.[3] מחד, היא מקרבת אותנו אל הדמויות ומביאה מבט מלא אהבה אל האנשים הללו, אל חייהם ואל הכוחות שמניעים אותם לחפש חיים וקשר בין-אישי. מאידך, הריחוק מהדמויות מאפשר ללוהר לנקוט עמדה רחבה המבהירה כי המשגים של הפרט נובעים מהפגמים המובנים בחברה. אף דמות לא מצליחה לשנות את המציאות הנוראה של חייה, מה שגורם לטקסט להרגיש כמעט דטרמיניסטי. בתנאי החיים של האנשים הללו, הסוף לא היה יכול להיות אחר, ואין זה משנה עד כמה חזקים ונפלאים יהיו האנשים אשר יחיו שם. מכיוון שהכביש אינו סלול, וברחוב נוהגים אנשים מסוממים – הילד ימות בכל מקרה. ואם לא הוא – אז ילד אחר. ואם ראבה, הזר, לא היה מגיע לשכונה – זר אחר היה מוצא את עצמו שם. זו כביכול טרגדיה כתובה מראש, אבל ניתן למנוע אותה באמצעות שינוי של המציאות החברתית-פוליטית מהשורש. במובן זה, התיאטרון של לוהר הוא ברכטיאני.[4]

במחזה, ניתן גם לזהות מאפיינים של ממשיך דרך אחר של ברכט, **אוגוסטו בואל**. בואל היה איש תיאטרון ותיאורטיקן ברזילאי שפיתח את **תיאטרון המדוכאים** (**Theatre of the Oppressed**) – תיאטרון אפי המבוסס על סיפורים אישיים של חברי "קהילת המדוכאים", עליה נמנות האוכלוסיות המוחלשות

---

1 https://www.britannica.com/biography/Bertolt-Brecht

2 Birgit Haas, “History through the Lens of the Uncertainty Principle: Dea Loher's "Leviathan"”, ***The Journal of the Midwest Modern Language Association*** 39: 1 (2006), pp. 73-87.

3 Daniel Brunet, "The edges of society: The plays of Dea Loher", ***TheatreForum*** 42 (2012), p. 58

4 Eliane Beaufils, “Dämmerung oder Morgengrauen? Die Versöhnung des politischen Theaters durch die Poesie bei Dea Loher”, ***Germanica*** 46: 1 (2010), pp. 187-188. (In German)

בחברה. הקשר בין בואל ללוהר איננו ישיר, אך בהמשך לתמות מהמחזה, ניתן לזהות מאפיינים של תיאטרון המדוכאים: קהילת המדוכאים (הדמיונית) של פרבר ברלינאי מתכנסת וממחיזה את סיפורי הדיכוי האישיים של חבריה. לוהר בנתה, כאמור, את המחזה על בסיס כתבה שקראה, באופן המזכיר טכניקה אחרת של בואל, "תיאטרון עיתון": המחזת מופע על בסיס ידיעות חדשותיות, כדי להביא לפירוק ולמבט מחדש על המשמעויות המגולמות בהן.[5]

אם כן, לוהר מציבה מולנו מראה חריפה למציאות החברתית-פוליטית על-מנת לחולל שינוי משמעותי. הנחת המוצא שלה, בדומה לברכט ולבואל, היא שבמערך הכוחות החברתי ישנן סתירות ובעיות בסיסיות. לפיכך, אין בכוחו של היחיד לתקן את המנגנון הפוליטי אלא רק בכוחה של החברה כולה על ידי מהפכה יסודית.

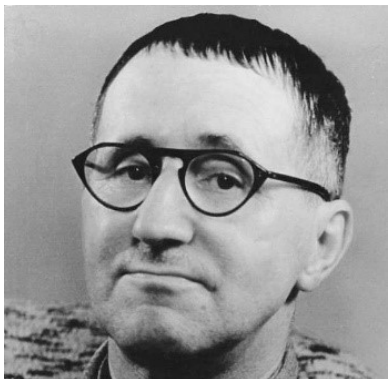
"אנחנו, שמספרים את הסיפור הזה, אנחנו אולי בכלל לא קיימים.

אנחנו – הקהילה שאנחנו מתיימרים לייצג – אין בכלל אנחנו. אנחנו...

אנחנו רק אוספים את הסיפור, חלק אחרי חלק,

כי אנחנו מאמינים שביחד, נדע יותר מאשר כל אחד לחוד"

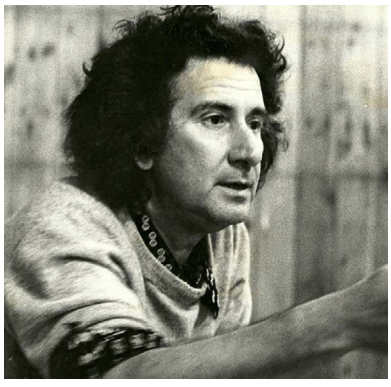
תמונה 2, ***השריפה האחרונה***

ברטולט ברכט

דאה לוהר

אוגוסטו בואל

5 חן אלון, "תאטרון מדוכאים מקוטב; המקרה הישראלי פלסטיני", עבודה לצורך קבלת תואר דוקטור (אוניברסיטת תל אביב, 2013), עמ' 2.

דבר הבמאי

יונתן בק

קשה לי בימים האלה להיות ספון בתוך חדרי חזרות. מחוץ לחלל התיאטרון המוגן, מתרחשות סערות. אני שואל את עצמי האם השקעה כל-כך סיזיפית בעבודה על הצגה, ובהכשרת סטודנטים למשחק, היא מה שראוי להיעשות בימים אלה. מה היא חשיבותה של הצגה, למה לעסוק בתיאטרון בימינו אלו, למה והאם להתרכז באמנות, במדעי הרוח והנפש.

הגיוני לבחור בימים אלו להעלות "טרגדיה". הצגה עם סוף רע ומר. לזעזע את אמות הסיפים. ואכן – ***השריפה האחרונה*** היא טרגדיה של ממש. אבל מי בכלל – מי בכלל רוצה בימים אלה – לספר סיפור על ילד בן 8 שנהרג, ועל משפחה שלמה שמתמוטטת עד כדי רצח נוסף בתוך המשפחה? מי רוצה לקרוא על חייל גרמני עם טראומה מהמלחמה, שחוזר אל ביתו כדי לגלות שהוא לא יכול עוד לחלוק אותו עם אשתו? מי רוצה להתגרד בכיסאו בלי סוף, בכל חלקי הגוף, כמו פטר המובטל, שישן באמבטיה כדי להתגונן מהפרעושים הממלאים את ביתו?

ובכל זאת, דאה לוהר, ו-***השריפה האחרונה***.

כדי לשאול שאלות על תחושת זרות בתוך ביתך שלך: מי הוא הזר כאן, באמת?

כדי לשאול שאלות על מציאות שמתעצבת על-בסיס טרגדיה משותפת.

כדי לשאול שאלות על חברה שהוקמה על יסודות של מבני בטון, שרידי מלחמה.

כדי לבחון מה מחזיק ומה מפרק קהילות.

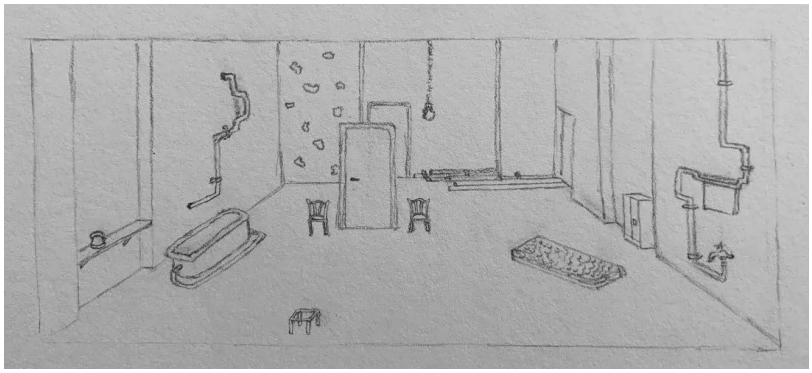
אחד האתגרים הכי גדולים של ההצגה הזו, עבורי, הוא לזקק מתוך האימה והשבר רגעי חמלה, רגעי תקווה, רגעים של הבנה של האחד את נפש זולתו. לוהר עושה זאת נפלא במחזה, ואני מקווה שההצגה תצליח לעשות זאת באופן דומה. אני לא בטוח. אני גם לא יודע האם ההצגה הזו תוכל לפגוש לרגע אחד את המציאות, ולעזור באופן מהותי להבין לגביה משהו, שיתרום גם מחוץ לכותלי התיאטרון.

בהצגה שלנו, זוזנה וראבה מנסים לבנות לעצמם בית קטן, גם אם זה רק חדר. מקום שייתן מזור, תחושת תקווה ובטחון, אל מול החוץ המתמוטט. אני מקווה, שבניגוד אליהם, מי שייצא מתוך אולם התיאטרון הקטן שבנינו, יזכה לפחות ברגע אחד קטן של חמלה – ויחשוב שאולי יש משהו ששווה לעשותו, שאינו בהכרח "לשרוף הכל, ולהתחיל מאפס". שאולי דווקא בתנאים הקשים ביותר – אנשים יכולים לעשות משהו, ביחד.

על עיצוב התפאורה בהצגה

הילה דוד (מעצבת תפאורה)

הפגישה עם המחזה ***השריפה האחרונה*** הייתה מעט מבהילה: איך ניגשים לעצב מחזה, שבו אפילו לא ברור איזו דמות אומרת איזו שורה. המחזה משאיר פתח לעיצוב ריאליסטי, אך בו בזמן הוא מופשט לחלוטין. לאחר לבטים רבים לבסוף בחרנו להתמקד באובדן הבית של הדמויות שלנו: אובדן בית ברבדים שונים. שאלנו את עצמנו מה הם חיים בתוך בית שאינו ביתי. איך אפשר לחיות על יסודות של טראומה, של מלחמה, של מוות.

החלטנו שסיפור ההצגה יתחיל כאשר הדמויות יתכנסו ויחזרו אל החלל שנשרף בכדי לספר את סיפורם המשותף, זהו ביתם היחיד, האין-בית הזה. כל דמות מקבלת בחלל הזה אזור מחיה מסוים, בו היא מנסה לשרוד ולספר את סיפורה. בחרנו לבנות את הריהוט משלדי מתכת: כלומר, חומר שאינו מתכלה מאש. הרצפה, הקירות והצנרת משדרות מקום עזוב, וזרימת המים לא עובדת. זהו בית שנשרף, ננטש ולא שבו אליו עד היום. צבעי הבמה בעיקרם אפורים ושחורים אך הכנסנו מעט גוונים של חום, ירוק וכתום בכדי להשאיר חיות במקום ותחושה של תקווה לדמויות, לסמל שיש להן סיכוי למרות הכל - הרי המפגש בין הדמויות בהצגה הוא דרכן לחפש את ה"יחד", את החיים, את הגאולה.

על עיצוב התלבושות בהצגה

גיא הופמן (מעצבת תלבושות)

לעיצוב תלבושות יש את הכוח והיכולת לבטא את הדמויות באופן שאינו נאמר בטקסט. ניתן לגלות עליהן הרבה באמצעות התאמת הבדים, הבגדים, הנעלים והאביזרים. בסיפור שלנו מוצגים האנשים הפשוטים הנלחמים בתחושות האובדן וההחמצה בחייהם. אובדן בן, זיכרון, בית, נשיות ועוד. לאורך כל העלילה מתמודדות הדמויות עם השתלבותן בחברה בעקבות האובדן הפרטי. האם יצליחו? לאן ידחקו? היה לי חשוב להביא באופן ויזואלי את הטראומה האישית של הדמות ולמצוא לה ביטוי פיזי בבגד במטרה ליצור חיבור בין השחקן והדמות .חיבור שיביא לידי ביטוי התמודדות פיזית עם הבגד עצמו. גישה נוספת שהנחת אותי בעיצוב התלבושות הייתה שלבגד יש מאפיין של הגנה והסתרה. הכסות אותם הם עוטים על גופם מפרידה בינם לבין החברה ומגנה עליהם. יתרה מזו הבגדים שעל גופם הם שלהם, נותרו תחת שליטתם, לאחר האירוע באותו יום בהיר בחודש אוגוסט.

ראבה, אולף וקרולינה – סקיצות מתהליך העבודה

ההצגה הופקה בסיוע קרן ההפקות ע"ש הדס דרור ז"ל, שנספתה בפיגוע הטרור הקטלני בדיזנגוף-סנטר, בת"א, בערב פורים ה- 4/3/1996. הקרן הוקמה במאי 1998 בתרומתם האדיבה של ידידי אוניברסיטת תל-אביב בארה"ב, בשתוף עם בני משפחת דרור, וידידים בארץ ובחו"ל. הקרן התומכת מדי שנה בהפקה אחת של תאטרון האוניברסיטה, מנציחה את אהבתה של הדס למשחק, לריקוד ולתנועה, ותורמת לקידום אמני העתיד וטיפוחם.

הדס, בת בכורה ליעל ונחום דרור, אחותם הגדולה של ניצן וארז, נכדה למשפחות דרור ושצ'וקין. נולדה "במזל אריה", בכ"ח תמוז תשמ"א, בעיר רחובות. את שנות ילדותה בילתה בערים רחובות וכפר-סבא, ובסיום כתה ג' עברה למושבה תל-מונד.

הילדה בעלת עיני התכלת הגדולות, הייתה לנערה מלאת מרץ, חיוניות ושמחת חיים. מוקפת חברים, אוהבת בילויים וטיולים, רוקדת ג'אז ופעילה בצופים ובמתנ"ס. נערה המקרינה חום ואהבה, ובולטת ברגישותה ובנכונותה לתרום ולעזור לזולת.

בשנתה האחרונה למדה הדס בכיתה ט', בחטיבת הביניים ב"רופין". בטרם מלאו לה 15 שנה, בערב פורים, י"ג אדר תשנ"ו, במהלך יום כיף עם חברותיה, נהרגה בפיגוע הטרור הקטלני בדיזנגוף-סנטר, בתל-אביב.

יהי זיכרה ברוך

החוג לאמנות התיאטרון

ראש החוג לאמנות התיאטרון: **ד"ר דרור הררי**
עוזרת מנהלית: **דנה אורן – בר חי**
מזכירת סטודנטים: **הילה פלק**

ראש מסלול מצטיינים במשחק: **יעל קרמסקי**
ראש מסלול בימוי: **איגור ברזין**
ראש התכנית למצטיינים בעיצוב במה, קולנוע וטלוויזיה: **במבי פרידמן**
ראש מסלול שחקן-יוצר-חוקר: **ד"ר דפנה בן שאול**
ראש מסלול קהילתי: **ד"ר חן אלון**
ראש המסלול העיוני: **ד"ר דרור הררי**

מזכירת התכנית למצטיינים בעיצוב: **אורית צילר**
ע. לראש מסלול מצטיינים במשחק: **עדן שטרית**

תיאטרון האוניברסיטה

מנהל תיאטרון האוניברסיטה: **אלון טיראן**
רכז הפקות: **גיא גודורוב**
מפיק ראשי ואחראי לימודי הפקה: **דני בילינסון**
מנהל טכני: **אלכס וולסקי**
ע. מפיק: **לין שלום בלה**
מזכירת הפקות: **עינת צ'אקי גואטה**

נגר: **סרג'יו גריסק** | תופרת: **ולנטינה סטץ** | מנהלת מתפרה: **נגה פז אוקסמן**
תכנות סאונד: **עודד רוסלר** | ניהול אביזרים: **ניצן חן פרום**

חונכי ההפקה:

חונכת עיצוב תפאורה: **דינה קונסון**
חונכת עיצוב תלבושות: **ילנה קרליך**
חונך עיצוב תאורה: **במבי פרידמן**
חונכת עריכת תוכנייה: **ד"ר שרון להבי - אהרונסון**
חונך ניהול ייצור תפאורה: **דרור הרנזון**
חונך טכני תאורה: **דן גלזר**

להצטרפות לרשימת התפוצה של תיאטרון האוניברסיטה
הירשמו בקישור: www.bit.ly/theatremailtau

לרכישת כרטיסים: www.bit.ly/tautkts